

Recenzja rozprawy habilitacyjnej dr Ewy Stali pt. *Los dobles etimológicos en español (1611-1739)* oraz całokształtu jej dorobku naukowego

Dokumentacja, którą otrzymałem, składa się z

1. monografii będącej częścią przewodu habilitacyjnego i
2. materiałów dotyczących osiągnięć naukowo-badawczych i dydaktyczno-organizacyjnych Habilitantki (autoreferat, spis publikacji, odbitki artykułów).

Zacznijmy od rozprawy habilitacyjnej, której przedmiotem są dublety etymologiczne w języku hiszpańskim zbadane na materiale słownikowym obejmującym lata 1611-1739. Wybór okresu nie jest przypadkowy i jest jak najbardziej uzasadniony merytorycznie. W roku 1611 wydano bowiem pierwszy słownik „hiszpańsko-hiszpański” *Tesoro de la lengua castellana o española*, którego autorem był Covarrubias Orozco. Natomiast w roku 1739 ukazał się ostatni tom pierwszego słownika Królewskiej Akademii *Diccionario de Autoridades*. Chodzi zatem o okres świetnie udokumentowany leksykograficznie, który na płaszczyznach strukturalno-semantycznej i normatywnej był decydujący dla całokształtu współczesnego języka hiszpańskiego.

Na korpus rozprawy składa materiał wyselekcjonowany z 16 słowników z w.w. okresu, których kompletną listę przedstawiono na ss.246-247. Na podstawie źródeł leksykograficznych pochodzących z XVII i XVIII wieku Autorka stworzyła glosariusz zawierający 399 dubletów.

Stosując metodę analityczno-diachroniczną Habilitantka zbadała i opisała zjawisko dubletów etymologicznych zarówno na płaszczyźnie teoretycznej jak i analitycznej. Warto w tym kontekście podkreślić logiczną i przejrzystą strukturę pracy.

Po wstępnym rozdziale I w części II przedstawiono panoramę stanu badań dubletów etymologicznych w językach romańskich, germańskich i słowiańskich. Rozdział trzeci poświęcony jest natomiast głównym założeniom i pojęciom teoretycznym (kultyzmy, semikultyzmy, dublety). Autorka m. in. opisuje mechanizmy i klasyfikację dubletów, a także formułuje ich definicję.

Rozdział IV (zagadnienia statystyczne i etymologiczno-historyczne) jest *sui generis* wstępem do najważniejszej – moim zdaniem – części pracy, a mianowicie do rozdziałów V, VI i VII, w których przeanalizowano fonetyczno-fonologiczne, morfologiczne i semantyczne

aspekty powstawania dubletów. W przypadku poziomu fonetyczno-fonologicznego Autorka z jednej strony skoncentrowała swoją uwagę na zmianach związanych z pozycją i dystrybucją fonemów, a z drugiej przeanalizowała zjawiska właściwe wyrazom odziedziczonym, a mianowicie asymilację, metatezę, protezę itd. Wśród zmian morfologicznych Autorka wyróżnia fleksyjne i słowotwórcze. Pierwsze dotyczą przede wszystkim kategorii gramatycznych właściwych elementom nominalnym, czyli np. rodzaju i liczby rzeczownika. Drugie występują głównie w zakresie derywacji i związane są n.p. z przyrostkami rzeczowników, przymiotników i czasowników. Jeżeli chodzi o semantyczne aspekty powstawania dubletów, Habilitantka po wstępnych komentarzach dotyczących teorii zmian językowych skoncentrowała swoją uwagę na mechanizmach i efektach modyfikacji typu semantycznego, opisując m.in. metafory, metonimię, zawężenie / rozszerzenie znaczenia itd. Dodatkowo uwzględniono takie zjawiska jak np. polisemia, zróżnicowanie stylistyczne i dublety wielokrotne.

Po omówieniu produktywności i żywotności dubletów (rozdział VIII) Autorka przedstawiła uwagi i wnioski końcowe (rozdział IX). De facto rozdział IX składa się z trzech podrozdziałów. W pierwszym (ss. 229-232) przedstawiono obserwacje dotyczące liczby dubletów prostych i złożonych, a także ich etymologii i datacji. Przedmiotem drugiego (ss. 232-239) są grosso modo kultyzmy i semikultyzmy, np. sposoby ich przenikania i rodzaje adaptacji. Natomiast w trzecim podrozdziale (ss. 239-243) Autorka dokonuje *sui generis* podsumowania swoich obserwacji na temat definicji dubletów, mechanizmów ich powstawania i klas. Jeżeli chodzi o te ostatnie, Habilitantka trafnie zauważa, że są dublety, które ze względu na wielość wyróżniających ich cech można określić jako „centralne”, podczas gdy dublety różniące się np. tylko fonetycznie zajmują pozycję peryferyjną. Warto przy tej okazji przypomnieć, iż rozróżnienie „centrum / peryferia” nie jest zasługą niektórych obecnych teorii lingwistycznych. Jest to dychotomia wprowadzona do obiegu językoznawczego jeszcze przez Szkołę Praską w latach 20ch i 30ch XX wieku. Co do modnego w ostatnich 15-20 latach pojęcia *continuum* zjawisk językowych, to nie powinniśmy zapominać, że tzw. *continuum* jest *continuum* **czegoś**. Inaczej mówiąc, żeby *continuum* powstało najpierw musi istnieć coś, z czego to *continuum* mogłoby się składać, czyli jakieś jednostki czy zjawiska o charakterze dyskretnym. Jeżeli chodzi o wyodrębnienie wspomnianych wyżej trzech części w rozdziale IX, to chyba lepiej było ograniczyć się do dwóch podrozdziałów: jednego o kultyzmach i jednego o dubletach. Uwagi końcowe zyskałyby w ten sposób na przejrzystości i nie trzeba by było dwa razy – na początku i na końcu – odnosić się do dubletów.

Istotną częścią pracy jest w.w. autorski słownik dubletów, czyli tzw. Glosariusz (ss. 245-390) uzupełniony o alfabetyczny indeks badanych leksemów (ss. 411-422). Bardzo dobre wrażenie pozostawia bogaty korpus słownikowy przedstawiony na ss. 245-248. Składa się on z 16 słowników podstawowych i 15 pomocniczych (w tym z elektronicznej bazy danych CORDE Królewskiej Akademii Hiszpańskiej). Równie imponująco prezentują się słownikowe hasła dubletów: ich struktura jest klarowna i przejrzysta, a opis w nich zawarty precyzyjny i wyczerpujący.

Doskonałe wrażenia sprawia także bardzo bogata bibliografia(ss. 391-409) zawierająca ponad 400 pozycji w językach hiszpańskim, polskim, angielskim, rosyjskim, francuskim, niemieckim, włoskim, galisyjskim i rumuńskim.

Reasumując, monografię dr Ewy Stali oceniam bardzo wysoko. Jest to praca, która być może nie mieści w głównym nurcie badań językoznawczych, ale właśnie dlatego rozprawy tego typu są bardzo potrzebne. Mało osób – niestety – zajmuje się obecnie diachronią języka hiszpańskiego, czyniąc to na dodatek w sposób tak solidny, szczegółowy i precyzyjny jak dr Ewa Stala w swoim studium o dubletach. Habilitantka wykonała „kawał dobrej roboty” językoznawczej, wykazując przy tym doskonałe przygotowanie profesjonalne w zakresie leksykologii historycznej i duże umiejętności w analitycznej pracy z korpusem. Chciałbym też podkreślić, iż biorąc pod uwagę całokształt działalności naukowej Habilitantki, monografia stanowi istotny jakościowy krok do przodu w jej rozwoju naukowym i moim zdaniem jest zwiastunem dalszych udanych badań leksykologiczno-diachronicznych.

Jeżeli chodzi o pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze dr Ewy Stali, to mogę oceniać je na podstawie autoreferatu, spisu publikacji i nadesłanych mi odbitek. Nie będę uwzględniał w mojej ocenie 4 artykułów, które ukazały się przed doktoratem ani rozprawy pod tytułem *Los nombres de los colores en el español de los siglos XVI-XVII*, która w 2011 roku ukazała się w wersji elektronicznej na portalu Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes. W tym ostatnim przypadku chodzi bowiem o doktorat. Będę zatem oceniał dokonania naukowe Habilitantki wyłącznie po doktoracie. W tym okresie dr Ewa Stala opublikowała, poza w.w. monografią o dubletach, 11 artykułów w czasopismach naukowych, 11 rozdziałów w pracach zbiorowych (czyli w większości przypadków są to de facto też artykuły), 1 słownik (współautorstwo), 1 podręcznik do nauki języka hiszpańskiego. Oprócz tego Habilitantka była współredaktorem 2 prac zbiorowych i złożyła do druku 3 artykuły (notabene 1 artykuł wymieniony jest dwa razy: jako opublikowany i jako złożony). Lista uwzględnionych przeze mnie publikacji składa się zatem z 29 pozycji. Mogę tę listę oceniać na podstawie 14 otrzymanych przeze mnie odbitek (7 artykułów + 7 rozdziałów w pracach zbiorowych). Tak

na marginesie, tych odbitek mogłoby być więcej. Rozumiem, że zabrakło podręcznika i prac zbiorowych, ale nic nie stało na przeszkodzie, aby przesłać pozostałe publikacje, czyli artykuły.

Będę rozpatrywał łącznie artykuły i „rozdziały”. Ich tematyka świadczy bowiem dobitnie o zainteresowaniach naukowych dr Ewy Stali. Z 14 dostarczonych mi odbitek 4 dotyczą zagadnień leksykologicznych, a 5 – bezpośrednio dubletów etymologicznych. Jeżeli dodamy do tego 3 artykuły z wykazu prac opublikowanych i 3 z listy złożonych, to razem mamy 15 pozycji, co stanowi 60% ogólnej liczby 25 prac. A więc głównym przedmiotem badań Habilitantki jest grosso modo leksykologia przede wszystkim typu diachronicznego. Drugie miejsce wśród zainteresowań naukowych dr Ewy Stali zajmuje problematyka związana z językiem hiszpańskim w Ameryce, a w pierwszej kolejności z jego wariantem argentyńskim. Tematyce tej poświęcono łącznie 8 artykułów (3 odbitki + 5 artykułów z listy). Niektóre spośród nich mają charakter raczej informacyjny (np. Kolonia, 2004 albo księga pamiątkowa, 2009). Dwie pozostałe prace dotyczą relacji językowych hiszpańsko-włoskich rozpatrywanych na przykładzie XVI-wiecznej komedii włoskiej (2008) i morfologii słowotwórczej (diachronia i synchronia prefiksu *re-*; 2009).

Jeżeli chodzi o czasopisma, to są to przede wszystkim tytuły wydawane na UJ, a mianowicie *Studia Iberystyczne* (4 artykuły), *Romanica Cracoviensia* (4), *Studia Linguistica* (1), a oprócz tego *Neophilologica* (1) i *Poradnik Językowy* (1)

Artykuły, poświęcone w większości problematyce leksykologicznej i diachronicznej, prezentują dobry poziom merytoryczny, a prace dotyczące zagadnień hispanoamerykańskich i innych świadczą o tym, iż zainteresowania naukowe Habilitantki, wykraczają poza przedmiot jej głównych badań.

Ponadto dr Ewa Stala wzięła udział w 19 konferencjach naukowych w Polsce i za granicą (14 z referatem) i odbyła staże naukowe w Hiszpanii, Portugalii i Argentynie.

Jako znaczące osiągnięcie Habilitantki warto podkreślić wygłoszenie wykładów na uniwersytetach w Argentynie, Rumunii i Hiszpanii.

Bardzo dobre wrażenie sprawia działalność dydaktyczna i organizacyjna dr Ewy Stali, która prowadziła zajęcia z tak różnych dyscyplin językoznawczych jak fonetyka i fonologia języka hiszpańskiego, gramatyka opisowa, leksykologia, hiszpańskie i portugalskie językoznawstwo historyczne, zajęcia opcyjne, wykłady monograficzne, seminarium magisterskie (76 wypromowanych magistrów). Prace magisterskie napisane były w językach hiszpańskim, portugalskim, galisyjskim i katalońskim. Należy także wspomnieć o tym, iż Habilitantka brała aktywny udział w komisjach rekrutacyjnych. Można zatem stwierdzić, iż w

przypadku dr Ewy Stali mamy do czynienia z doświadczoną wykładowczynią o szerokich zainteresowaniach dydaktycznych.

Na działalność organizacyjną Habilitantki składają się rozmaite funkcje pełnione wielokrotnie w Instytucie Filologii Romańskiej UJ: organizacja kursów, kongresów, kierowanie studiami eksternistycznymi. Obecnie dr Ewa Stala jest zastępcą dyrektora IFR UJ do spraw programowych. Habilitantka prowadzi także bardzo aktywną działalność popularyzatorską, biorąc udział np. w rozmaitych projektach dotyczących kultury i sztuki Argentyny.

Na końcu niniejszej recenzji chciałbym podkreślić, iż dorobek naukowo-badawczy i dydaktyczno-organizacyjny, z którym się zapoznałem w oparciu o dostarczoną mi dokumentację, stanowi wystarczającą podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego.

Reasumując, stwierdzam z przekonaniem, iż zarówno monografia habilitacyjna jak i całokształt działalności naukowo-badawczej i dydaktyczno-organizacyjnej dr Ewy Stali w pełni uzasadniają wniosek o dopuszczenie jej do następnych etapów przewodu habilitacyjnego.

Łódź, 25.02.2013

Prof. zw. dr hab. Wacław Nowikow